

Dokumenty

RADZIECKI PROJEKT TRAKTATU POKOJOWEGO Z NIEMCAMI Z DNIA 10 STYCZNIA 1959 ROKU

Radziecki projekt traktatu pokojowego z Niemcami z dnia 10 stycznia 1959 r.¹ jest kontynuacją poczynań radzieckich w szukaniu rozwiązań zagadnienia niemieckiego.

Wcześniejsze propozycje radzieckie odnośnie do traktatu pokojowego z Niemcami pochodzą z marca 1952 r. i lutego 1954 r. Pierwsza z tych propozycji ukazała się w formie noty skierowanej do rządów Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji². Natomiast projekt z 1954 r. został wysunięty na Konferencji Berlińskiej przez W. Mołotowa, ówczesnego ministra spraw zagranicznych Związku Radzieckiego, jako wyraz odmiennych od Zachodu zapatrywań Związku Radzieckiego na kwestię niemiecką³. Gdy porównamy wszystkie trzy projekty traktatu pokojowego z Niemcami, rzuci nam się w oczy fakt, że projekt ostatni, z 10 stycznia 1959 r., ma postać najobszerniejszą i wyczerpującą. Projekty z 1952 r. i 1954 r. różnią się między sobą nieznacznie. Składają się one z następujących zagadnień:

1) Uczestnicy, 2) postanowienia polityczne, 3) terytorium, 4) postanowienia ekonomiczne, 5) postanowienia militarne, 6) Niemcy a Organizacja Narodów Zjednoczonych.

Dwa pierwsze projekty traktatu pokojowego z Niemcami stawiają sobie za zadanie dać tylko podstawy przyszłego traktatu, gdy tymczasem ostatni projekt, ujęty w formę artykułów, rozpatruje zagadnienia bardziej szczegółowo i wyczerpująco. Projekt ze stycznia br. daje wszechstronne rozpatrzenie całokształtu kwestii, wyphywających z momentem przystąpienia do zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami.

PROJEKT TRAKTATU POKOJOWEGO Z NIEMCAMI⁴

Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczone Królestwo W. Brytanii i Irlandii Północnej, Stany Zjednoczone Ameryki, Republika Francuska, Ludowa Republika Albanii, Australia, Belgia, Białoruska Socjalistyczna Republika

¹ Dodatek do tygodnika „Nowe Czasy” Nr 3 z 16 stycznia 1959 r. „Neues Deutschland” Nr 11 z 11. 1. 1959 r. „Europa Archiv”. Nr 2/3 z 1959 r. s. D 21—D 33. „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Nr 9 z 12. 1. 1959 „Prawda”. Nr 11 (14770) z 11. 1. 1959.

² „Zbiór Dokumentów”. Pod redakcją Juliana Makowskiego. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Warszawa. Nr 4/1952, poz. 59.

³ „Zbiór Dokumentów”. Pod redakcją Juliana Makowskiego. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Warszawa. Nr 2/1954, poz. 31.

⁴ Tekst z dodatku do tygodnika „Nowe Czasy” z dnia 16 stycznia 1959 r.

Radziecka, Brazylia, Ludowa Republika Bułgarii, Chińska Republika Ludowa, Republika Czechosłowacka, Dania, Finlandia, Grecja, Holandia, Indie, Federacyjna Ludowa Republika Jugosławii, Kanada, Luksemburg, Nowa Zelandia, Norwegia, Pakistan, Polska Rzeczpospolita Ludowa, Rumuńska Republika Ludowa, Unia Południowoafrykańska, Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka, Węgierska Republika Ludowa i Włochy jako państwa, których siły zbrojne uczestniczyły w wojnie przeciwko Niemcom, a które w dalszym ciągu zwane będą „Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi” — z jednej strony

oraz Niemcy reprezentowane obecnie przez Niemiecką Republikę Demokratyczną i Niemiecką Republikę Federalną (a w wypadku jeżeli do chwili podpisania Traktatu Pokojowego utworzona zostanie Konfederacja Niemiecka — przez Konfederację Niemiecką oraz przez Niemiecką Republikę Demokratyczną i Niemiecką Republikę Federalną) z drugiej strony;

Stwierdzając, że nie można usprawiedliwić dalszego utrzymywania wysoce nienormalnej sytuacji, w której w 14 roku po zakończeniu działań wojennych na terytorium Niemiec nadal przebywają obce wojska, a naród niemiecki wciąż jeszcze pozbawiony jest możliwości pełnego realizowania swojej suwerenności państwowej i utrzymywania równoprawnych stosunków z innymi państwami oraz pozostaje poza obrębem Organizacji Narodów Zjednoczonych;

Kierując się dążeniem do zrealizowania w istniejących warunkach podstawowych założeń sformułowanych w dokumentach koalicji antyhitlerowskiej, a zwłaszcza w Układzie Poczdamskim;

Uważając, że brak pokojowego uregulowania uniemożliwia zapewnienie właściwego stosunku do słuszych interesów narodowych narodu niemieckiego i w znacznej mierze przyczynia się do wzrostu napięcia i do braku stabilizacji w Europie;

Jednomyślnie w swym dążeniu do ostatecznego zamknięcia okresu wojny, którą rozpętały hitlerowskie Niemcy i która przyniosła niezliczone nieszczęścia i cierpienia wielu narodom, w tym również narodowi niemieckiemu;

Uznając, że w ciągu lat, które upłynęły od chwili zakończenia działań wojennych, naród niemiecki złożył wiele dowodów, że potępia zbrodnie popełnione przeciwko narodom Europy w rezultacie agresji rozpętanej przez militarizm niemiecki;

Bezwzględnie zdecydowane nie dopuścić do tego, by Niemcy kiedykolwiek znów zagrażały swym sąsiadom lub innym państwom i rozpętały nową wojnę;

Pragnąc zapewnić Niemcom możność pokojowego i demokratycznego rozwoju oraz owocnej współpracy z innymi państwami jako równoprawnemu członkowi rodziny narodów;

Przeświadczające, że zawarcie Traktatu Pokojowego będzie miało wyjątkowo doniosłe znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa w Europie i utrwalenia pokoju na całym świecie;

Uważając, że zawarcie Traktatu Pokojowego z Niemcami jest nieodzownym i doniosłym krokiem w kierunku przywrócenia jedności narodowej Niemiec, postanowiły zawrzeć niniejszy Traktat Pokojowy i w tym celu wyznaczyły niżej podpisanych jako swych Pełnomocnych Przedstawicieli, którzy po przedstawieniu swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i sporządzone w należytej formie, doszli do porozumienia co do poniższych postanowień.

CZĘŚĆ PIERWSZA

POSTANOWIENIA POLITYCZNE I TERYTORIALNE

I. Pokój i stosunki pokojowe

Artykuł 1.

Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone z jednej strony i Niemcy z drugiej strony konstatują i potwierdzają zakończenie stanu wojny i ustanowienie pokojowych stosunków między nimi, przy czym wszystkie płynące stąd następstwa polityczne i prawne rozpoczynają się z chwilą wejścia w życie odnośnego oświadczenia lub postanowienia każdego z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych.

Artykuł 2.

Aż do czasu zjednoczenia Niemiec w takiej czy innej formie przez określenie „Niemcy”, używane w niniejszym Traktacie, rozumieć należy dwa istniejące pań-

stwa niemieckie — Niemiecką Republiką Demokratyczną i Niemiecką Republiką Federalną, toteż wszystkie prawa i zobowiązania Niemiec, przewidziane w Traktacie, będą dotyczyły zarówno Niemieckiej Republiki Demokratycznej, jak i Niemieckiej Republiki Federalnej.

Artykuł 3.

Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone uznają całkowitą suwerenność narodu niemieckiego nad terytorium Niemiec wraz z ich wodami terytorialnymi i przestrzenią powietrzną.

Artykuł 4.

1. Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone oświadczają, że swoje stosunki z Niemcami będą kształtowały na podstawie przestrzegania zasad poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej Niemiec, nieingerencji w ich sprawy wewnętrzne, nieagresji, równości i korzyści wzajemnych, jak również na podstawie postanowień niniejszego Traktatu.

Tymi samymi zasadami będą się kierowały Niemcy w swoich stosunkach ze wszystkimi krajami.

2. Niemcy zobowiązują się rozstrzygać swe spory międzynarodowe wyłącznie przy pomocy środków pokojowych w ten sposób, by nie stwarzać groźby dla pokoju międzynarodowego i bezpieczeństwa. Niemcy zobowiązują się również, że w stosunkach międzynarodowych powstrzymać się będą od grożenia siłą bądź stosowania siły przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej jakiegokolwiek państwa oraz że nie będą udzielały żadnej pomocy ani poparcia jakiemukolwiek państwu bądź grupie państw, które zakłóciły pokój międzynarodowy i bezpieczeństwo.

Artykuł 5.

1. Niemcy zobowiązują się nie przystępować do żadnych sojuszków wojskowych wymierzonych przeciwko jakiemukolwiek mocarstwu będącemu sygnatariuszem niniejszego Traktatu, jak również nie brać udziału w sojuszach wojskowych, których uczestnikami nie są wszystkie cztery główne sprzymierzone mocarstwa koalicji antyhitlerowskiej — ZSRR, USA, Zjednoczone Królestwo i Francja.

2. Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone będą respektowały zobowiązanie Niemiec w sprawie nieuczestniczenia w sojuszach wojskowych wymienionych w punkcie 1 i powstrzymywały się w stosunku do Niemiec od jakichkolwiek aktów, które mogłyby pociągnąć za sobą bezpośrednio lub pośrednio naruszenie przez Niemcy tego zobowiązania.

3. Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone uczynią wszystko, co niezbędne, aby Niemcy mogły uczestniczyć na zasadzie równouprawnienia w posunięciach zmierzających do utrwalenia bezpieczeństwa ogólnoeuropejskiego i utworzenia w Europie systemu bezpieczeństwa opartego na wspólnych wysiłkach państw europejskich.

4. Z chwilą wejścia w życie niniejszego Traktatu Niemcy — Niemiecka Republika Demokratyczna i Niemiecka Republika Federalna — będą uważane za zwolnione z zobowiązań wynikających z ich przynależności odpowiednio do organizacji Układu Warszawskiego oraz sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Zachodnioeuropejskiej.

Artykuł 6.

Niemcy w pełni uznają moc obowiązującą traktatów pokojowych z Bułgarią, Finlandią, Rumunią, Węgrami i Włochami.

Artykuł 7.

Po wejściu w życie niniejszego Traktatu Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone udzielą poparcia prośbie Niemiec w sprawie przyjęcia ich w poczet członków Organizacji Narodów Zjednoczonych.

II. Granice

Artykuł 8.

Granice Niemiec będą takie, jakie były w dniu 1 stycznia 1959 r. Granice Niemiec zaznaczone są na mapie załączonej do niniejszego Traktatu (załącznik nr 1).

Aż do czasu zjednoczenia Niemiec w ramach jednolitego państwa — terytorium Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej rozgranicza istniejąca w dniu 1 stycznia 1959 r. linia, jak to uwidocznione jest na załączonej do Traktatu mapie (załącznik nr 1).

Artykuł 9.

Zgodnie z Układem Poczdamskim z 1945 r.:

a) Niemcy zrzekają się wszelkich praw, tytułów prawnych i roszczeń do dawnych terytoriów niemieckich położonych na wschód od linii biegnącej od Morza Bałtyckiego nieco na zachód od Swinoujścia i stąd rzeką Odrą do ujścia Nysy Zachodniej, a następnie Nysą Zachodnią do granicy czechosłowackiej, włączając w to terytorium dawnych Prus Wschodnich, a także terytorium dawnego miasta Gdańska, które to terytoria przeszły pod suwerenność Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, co Niemcy uznają.

b) Niemcy zrzekają się wszelkich praw, tytułów prawnych i roszczeń do dawnego miasta Królewca oraz przyległego doń obszaru, które przeszły pod suwerenność Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, co Niemcy uznają.

Artykuł 10.

Niemcy uznają za anulowane Porozumienie Monachijskie wraz ze wszystkimi wynikającymi z niego następstwami i oświadczają, iż terytorium dawnego tak zwanego okręgu Sudetów będą zawsze uznawały za nienaruszalną część składową terytorium państwowego Republiki Czechosłowackiej.

Artykuł 11.

Niemcy uznają, że terytorium Alzacji-Lotaryngii stanowi część składową Republiki Francuskiej.

Okręg Saary wchodzi w skład terytorium Niemiec.

Artykuł 12.

Niemcy akceptują i uznają zmiany i delimitację ich granic przeprowadzone w myśl porozumień zawartych z państwami ościennymi w okresie od maja 1945 roku do 1 stycznia 1959 roku.

III. Niemcy i Austria

Artykuł 13.

1. Niemcy uznają w całej rozciągłości moc obowiązującą Traktatu Państwowego z 15 maja 1955 roku w sprawie odbudowy niezawisłej i demokratycznej Austrii oraz zawarty w nim zakaz Anschlusu.

2. Zgodnie z tym Niemcy będą respektowały suwerenność i niezawisłość Austrii i zrzekają się wszystkich roszczeń terytorialnych i politycznych wobec Austrii i terytorium austriackiego.

3. Niemcy uznają i zobowiązują się respektować stałą neutralność Austrii w takiej postaci, w jakiej określona została w federalnej ustawie konstytucyjnej Austrii uchwalonej przez parlament austriacki w dniu 26 października 1955 roku.

4. W celu zapobieżenia niebezpieczeństwu Anschlusu zakazuje się zawierania politycznego lub ekonomicznego sojuszu między Niemcami i Austrią. Niemcy w pełni uznają swoją odpowiedzialność w tej kwestii i nie będą w żadnej formie zawierały politycznego lub ekonomicznego sojuszu z Austrią.

Niemcom nie wolno zawierać żadnego porozumienia z Austrią, podejmować żadnych kroków, ani realizować żadnych posunięć, które w sposób pośredni lub bezpośredni mogą się przyczynić do zawarcia sojuszu politycznego i ekonomicznego

z Austrią, bądź też przynosić szkodę integralności terytorialnej czy też politycznej lub ekonomicznej niezawisłości Austrii. Następnie Niemcy zobowiązują się, że nie będą tolerować na swym terytorium żadnej działalności, która pośrednio lub bezpośrednio może sprzyjać powstaniu takiego sojuszu; Niemcy powinny zapobiegać istnieniu, odradzaniu się i działalności wszelkich organizacji stawiających sobie za cel sojusz polityczny lub ekonomiczny z Austrią oraz propagandę na rzecz sojuszu z Austrią.

IV. Podstawowe prawa i swobody człowieka

Artykuł 14.

1. Niemcy zobowiązują się podjąć wszelkie niezbędne kroki, aby zagwarantować wszystkim osobom pozostającym pod jurysdykcją niemiecką, bez różnicy rasy, płci, języka, wyznania, narodowości, pochodzenia lub przekonań politycznych, korzystanie z praw człowieka i podstawowych swobód, włączając wolność osobistą, wolność słowa, prasy i wydawnictw, wyznań religijnych, poglądów politycznych, zrzeszeń i zgromadzeń publicznych.

2. Niemcy zagwarantują również, iż obowiązujące na ich terytorium ustawy nie będą przewidywały ani w treści, ani w praktycznym stosowaniu dyskryminacji bądź konsekwencji prowadzących do dyskryminacji w stosunku do osób mających obywatelstwo niemieckie, ze względu na ich rasę, pleć, język, wyznanie, narodowość, pochodzenie, przekonania polityczne lub przynależność partyjną, zarówno jeśli chodzi o ich osobę, mienie, zajęcia, interesy zawodowe lub finansowe, sytuację prawną, prawa polityczne i obywatelskie, jak i o wszelkie inne kwestie.

3. Nie może być podstawą do ograniczenia praw i swobód, przewidzianych w punkcie 1, dawna przynależność jakiejkolwiek osoby, mającej obywatelstwo niemieckie, do partii narodowo-socjalistycznej lub do organizacji, które były do niej zbliżone i pozostawały pod jej kontrolą, o ile osoba ta nie została ograniczona w prawach decyzją władz sądowych.

4. Osoby narodowości niemieckiej, przesiedlone do Niemiec z innych krajów na podstawie uchwał Konferencji Poczdamskiej 1945 roku, korzystają na terytorium Niemiec ze wszystkich wymienionych w punkcie 1 praw, bez jakiejkolwiek dyskryminacji, jako równouprawnieni obywatele niemieccy.

Artykuł 15.

Zakazuje się stosowania przez władze niemieckie lub obywateli niemieckich jakichkolwiek represji lub szykan wobec jakiejkolwiek osoby na tej podstawie, że w okresie drugiej wojny światowej osoba ta prowadziła działalność na rzecz Ruchu Sprzymierzonych i Stowarzyszonych lub też wyrażała sympatię dla ich sprawy, jak również na tej podstawie, że w okresie przed wejściem w życie niniejszego Traktatu osoba ta dokonywała czynów, mających ułatwić wykonanie wspólnych postanowień ZSRR, USA, Zjednoczonego Królestwa i Francji w sprawie Niemiec, bądź też wszelkich wydanych na podstawie tych postanowień proklamacji, rozkazów, rozporządzeń i instrukcji.

V. Partie polityczne i inne organizacje

Artykuł 16.

Niemcy zagwarantują nieskrępowaną działalność partii politycznych i innych organizacji (z wyjątkiem partii i organizacji wymienionych w artykułach 13, 17 i 18), przy czym zapewnią im prawo swobodnego decydowania o swych sprawach wewnętrznych, odbywania zjazdów i zebrań, korzystania z wolności prasy i wydawnictw.

Artykuł 17.

Niemcy zobowiązują się nie dopuszczać pod groźbą odpowiedzialności karnej do odrodzenia, do istnienia i działalności na terytorium Niemiec partii narodowo-socjalistycznej oraz organizacji, które stanowiły jej przybudówki lub pozostawały pod jej kontrolą, w tym organizacji politycznych, militarnych i paramilitarnych,

ani też do powstania i działalności innych podobnych partii i organizacji, a zwłaszcza partii i organizacji odwetowych, wysuwających żądania rewizji granic Niemiec lub zgłaszających roszczenia terytorialne wobec innych państw.

Artykuł 18.

Niemcy zobowiązują się, że rozwiążą i pod groźbą odpowiedzialności karnej nie będą tolerować na swym terytorium istnienia i działalności wszelkich organizacji, w tym również organizacji emigracyjnych, prowadzących wrogą działalność w stosunku do któregokolwiek z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych.

Niemcy nie będą udzielać azylu politycznego osobom należącym do wymienionych wyżej organizacji.

VI. Inne postanowienia

Artykuł 19.

Niemcy uznają wyrok Międzynarodowego Trybunału Wojennego w Norymberdze oraz wyroki innych sądów w sprawie zbrodni przewidzianych w Statucie tego Trybunału, popełnionych zarówno w obrębie Niemiec, jak i poza ich granicami.

Artykuł 20.

Niemcy zobowiązują się nie zezwalać w żadnej formie na propagandę, mającą na celu lub mogącą wywołać bądź spotęgować zagrożenie pokoju, zakłócenie pokoju lub akt agresji, z propagandą wojenną włącznie, jak również na wszelkiego rodzaju wystąpienia odwetowe z żądaniem rewizji granic Niemiec, ze zgłaszaniem roszczeń terytorialnych wobec innych krajów.

Artykuł 21.

1. Niemcy udzielać będą wszechstronnej pomocy w repatriacji obywateli Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych, którzy znaleźli się na terytorium Niemiec w wyniku wojny.

2. Ze swej strony Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone okażą taką samą pomoc w repatriacji obywateli niemieckich, którzy znaleźli się na terytorium Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych w wyniku wojny, w wypadkach gdy sprawa ich repatriacji nie została jeszcze załatwiona.

3. Mocarstwa Sprzymierzone zobowiązują się, że w ciągu 6 miesięcy od chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu odesłają do Niemiec (o ile tego nie uczyniły dotychczas) wszystkich specjalistów niemieckich, przymusowo wywiezionych w okresie wojny i po zakończeniu wojny. Postanowienia niniejszego artykułu nie rozciągają się na osoby, które wyjechały z Niemiec z własnej woli.

CZĘŚĆ DRUGA

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE PRZYWRÓCENIA JEDNOŚCI NIEMIEC

Artykuł 22.

Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone uznają prawo narodu niemieckiego do przywrócenia jedności Niemiec i wyrażają gotowość udzielenia obu państwom niemieckim wszelkiej pomocy w osiągnięciu tego celu na podstawie zbliżenia i porozumienia między Niemiecką Republiką Demokratyczną a Niemiecką Republiką Federalną.

Oba państwa niemieckie, jak również Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone uważają niniejszy Traktat za doniosły wkład w dzieło zjednoczenia Niemiec zgodnie z aspiracjami narodu niemieckiego oraz w imię zapewnienia bezpieczeństwa w Europie i na całym świecie.

Artykuł 23.

Biorąc pod uwagę, że wszelka próba rozwiązania problemu zjednoczenia Niemiec przy użyciu siły brzemienna byłaby w groźbę wybuchu wojny, pociągającej za sobą niezliczone nieszczęścia dla narodów Europy, a przede wszystkim dla samego narodu niemieckiego, Niemiecka Republika Demokratyczna i Niemiecka Republika

Federalna zobowiązuje się uroczyście, że nigdy nie uciekną się do użycia siły lub do groźby użycia siły w celu osiągnięcia zjednoczenia Niemiec i że będą rozwiązywały pokojowymi środkami wszelkie spory, które mogą wyniknąć w stosunkach między nimi.

Artykuł 24.

Po przywróceniu jedności Niemiec Traktat niniejszy zachowuje moc i postanowienia jego rozciągać się będą na zjednoczone Państwo Niemieckie.

Artykuł 25.

Aż do przywrócenia jedności Niemiec i utworzenia zjednoczonego Państwa Niemieckiego, zachodni Berlin stanowić będzie zdemilitaryzowane Wolne Miasto, na mocy swego odrębnego statutu.

CZĘŚĆ TRZECIA

POSTANOWIENIA WOJSKOWE

Artykuł 26.

Niemcy będą posiadały własne narodowe siły zbrojne (lądowe, lotnicze i morskie) niezbędne do zapewnienia obrony kraju.

Artykuł 27.

Nie będzie wolno służyć w niemieckich siłach zbrojnych: a) osobom, skazanym przez sądy krajów, które pozostawały w stanie wojny z Niemcami, lub przez sądy niemieckie za przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości i za zbrodnie wojenne; b) osobom nie mającym obywatelstwa niemieckiego; c) osobom nieniemieckiej narodowości, które znalazły się na terytorium Niemiec w czasie wojny i po jej zakończeniu, niezależnie od tego, czy uzyskały one następnie obywatelstwo niemieckie.

Artykuł 28.

Niemcom nie wolno posiadać, produkować, nabywać i poddawać doświadczalnym próbom:

- a) wszelkich rodzajów broni jądrowej i innych środków masowej zagłady, z biologicznymi i chemicznymi włącznie;
- b) wszelkich rodzajów rakiet i pocisków kierowanych, jak również aparatów i urządzeń związanych z ich wystrzeliwaniem lub kierowaniem;
- c) samolotów zaprojektowanych w zasadzie jako bombowce i zaopatrzonych w urządzenia do przewożenia bomb i pocisków;
- d) łodzi podwodnych.

Artykuł 29.

Niemcom nie wolno posiadać, produkować ani nabywać w trybie państwowym, prywatnym lub w jakikolwiek inny sposób materiałów wojennych i sprzętu technicznego ani posiadać mocy produkcyjnych służących do ich wytwarzania ponad to, co jest niezbędne dla utrzymania sił zbrojnych, na które zezwala artykuł 26 niniejszego Traktatu, jak również nie wolno im wywozić z terytorium Niemiec do innych krajów żadnych materiałów wojennych ani sprzętu technicznego.

Artykuł 30.

Wszystkie wojska obce znajdujące się w Niemczech powinny być wycofane z Niemiec najpóźniej w ciągu roku od dnia wejścia w życie niniejszego Traktatu.

(albo: Po wejściu w życie niniejszego Traktatu wszystkie wojska obce znajdujące się w Niemczech powinny być wycofane z Niemiec w terminach, które zostaną uzgodnione między zainteresowanymi Stronami, przy czym w ciągu 6 miesięcy od chwili wejścia w życie Traktatu liczebność wojsk obcych dyslokowanych na terytorium Niemiec będzie zredukowana o 1/3).

Równocześnie z wycofaniem wojsk obcych z Niemiec powinny być zlikwidowane wszystkie obce bazy wojskowe na terytorium Niemiec.

W przyszłości Niemcy nie będą zezwalały na rozmieszczanie żadnych obcych sił zbrojnych i obcych baz wojskowych na swoim terytorium.

Artykuł 31.

Niemcy obowiązują się otoczyć szacunkiem, ochroną i opieką znajdujące się na terytorium Niemiec groby wojskowych, jeńców wojennych i przywiezionych przymusowo do Niemiec obywateli Mocarstw, które znajdowały się w stanie wojny z Niemcami, pomniki i emblematy na tych grobach, jak również pomniki chwały wojennej armii, które walczyły przeciwko Niemcom hitlerowskim.

Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone zapewnią ze swej strony opiekę nad wskazanymi na ich terytoriach grobami wojskowych niemieckich.

CZĘŚĆ CZWARTA

POSTANOWIENIA EKONOMICZNE

Artykuł 32.

Na Niemcy nie nakłada się żadnych ograniczeń w dziedzinie rozwoju ich gospodarki pokojowej, która służyć powinna podniesieniu dobrobytu narodu niemieckiego.

Niemcy nie będą również w niczym ograniczane, jeśli chodzi o handel z innymi państwami, żeglugę morską i dostęp do rynków światowych.

Artykuł 33.

Po wycofaniu wojsk obcych z terytorium Niemiec wszelkie mienie niemieckie, z którego korzystały siły zbrojne państw obcych na terytorium Niemiec i za które nie wypłacono odszkodowania, powinno być zwrócone właścicielom lub też wypłać się za nie odpowiednie odszkodowanie.

Artykuł 34.

1. W wypadkach, w których nie zostało to jeszcze dokonane, Niemcy restytuują słuszne prawa i interesy Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych oraz ich obywateli w Niemczech w tej postaci, w jakiej istniały w dniu 1 września 1939 roku, a jeśli chodzi o Republikę Czechosłowacką i jej obywateli — w dniu 30 września 1938 r., oraz zwrócą mienie Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych oraz ich obywateli lub też wypłacą odszkodowanie. Tryb i warunki realizowania postanowień niniejszego artykułu określone będą w specjalnych porozumieniach między Niemcami a zainteresowanymi państwami.

Wyraz „mienie” oznacza własność ruchomą lub nieruchomą, materialną lub niematerialną, włącznie z własnością przemysłową, literacką i artystyczną, jak również prawa i interesy wszelkiego rodzaju, dotyczące własności.

2. Istnienie stanu wojny samo przez się nie będzie uważane za czynnik wywierający wpływ na zobowiązania dotyczące spłaty długów pieniężnych z tytułu zobowiązań i umów, które istniały, zanim nastąpił stan wojny.

3. Niemcy zobowiązują się, że nie dopuszczą do żadnej dyskryminacji, jeśli chodzi o zaspokojenie roszczeń w sprawie odszkodowania za straty poniesione przez obywateli Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych, bez względu na charakter należnego odszkodowania, jak również organizacji czy urzędu zaspokajającego roszczenia.

Artykuł 35.

Niemcy uznają prawa każdego z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych do niemieckich aktywów zagranicznych przekazanych temu mocarstwu na mocy porozumień zawartych między ZSRR, USA, Zjednoczonym Królestwem i Francją.

Niemcy uznają postanowienia dotyczące niemieckich aktywów zagranicznych w Austrii zawarte w Traktacie Państwowym w sprawie odbudowy niezawisłej i demokratycznej Austrii.

Artykuł 36.

1. Niemcy zrzekają się w imieniu własnym bądź też w imieniu organizacji i obywateli niemieckich wszelkich roszczeń wobec Mocarstw Sprzymierzonych i Sto-

warzyszonych oraz ich organizacji i obywateli, roszczeń związanych bezpośrednio z wojną lub wynikających z kroków podjętych wskutek istnienia stanu wojny w Europie po 1 września 1939 roku, bez względu na to, czy w owym czasie dane Mocarstwo Sprzymierzone i Stowarzyszone znajdowało się w stanie wojny z Niemcami, czy też nie.

Akt rozszczenia rozciąga się w szczególności na niżej wymienione roszczenia:

- a) Roszczenia z tytułu strat lub szkód poniesionych w wyniku działań sił zbrojnych lub władz Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych;
- b) Roszczenia wynikające z obecności, operacji lub działań sił zbrojnych lub władz Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych na terytorium Niemiec;
- c) Roszczenia dotyczące orzeczeń lub rozporządzeń sądów kaperskich Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych: Niemcy uznają za ważne i obowiązujące wszystkie orzeczenia i rozporządzenia tych sądów wydane po 1 września 1939 roku w stosunku do niemieckich statków morskich i rzecznych, bądź też niemieckich towarów lub zapłaty kosztów;
- d) Roszczenia wynikające z realizacji praw strony walczącej lub z kroków podjętych w celu realizacji tych praw.

2. Zrzeczenie się przez Niemcy roszczeń zgodnie z p. 1 niniejszego artykułu obejmuje wszelkie roszczenia wynikające z kroków podjętych przez każde z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych wobec niemieckich statków morskich i rzecznych po 1 września 1939 roku, jak również wszelkie roszczenia i długi wynikające z obowiązujących konwencji międzynarodowych w sprawie jeńców wojennych.

3. Postanowienia niniejszego artykułu powinny wykluczać całkowicie i ostatecznie wszelkie roszczenia o wskazanym powyżej charakterze, które odtąd zostaną umorzone, niezależnie od tego, kto będzie stroną zainteresowaną. Rząd niemiecki zgadza się wypłacać słuszne odszkodowanie w markach osobom, które siłom zbrojnym Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych na terytorium niemieckim dostarczały zaopatrzenia lub oddawały usługi przy rekwizycji, jak również w celu zaspokojenia zgłoszonych pod adresem sił zbrojnych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych roszczeń powstałych na terytorium niemieckim z tytułu szkód o charakterze niewojennym.

Artykuł 37.

Niemcy zrzekają się wszelkich roszczeń o charakterze państwowym, roszczeń niemieckich publicznych osób prawnych, roszczeń niemieckich prywatnych osób prawnych oraz roszczeń obywateli niemieckich w związku z terytoriami, które zostały zwrócone innym państwom i przeszły pod ich suwerenność.

Artykuł 38.

Państwa, na które przeszła suwerenność nad częścią dawnego terytorium Niemiec, nie ponoszą odpowiedzialności z tytułu zobowiązań wynikających z zadłużenia Państwa Niemieckiego, niemieckich ciał samorządowych i niemieckich instytucji publicznych, a także w związku z innymi problemami publicznoprawnymi i prywatnoprawnymi, które powstały przed 8 maja 1945 roku i związane są z tym terytorium.

Artykuł 39.

1. Niemcy zgadzają się przystąpić do rozmów z każdym z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych oraz zawrzeć umowy lub porozumienia dotyczące handlu i żeglugi morskiej przyznając każdemu z Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych klauzulę największego uprzywilejowania na zasadzie wzajemności.

2. Niemcy nie będą stosować dyskryminacji ani sztucznych ograniczeń w niczym, co dotyczy ich handlu z Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi. Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone przestrzegają będą ze swej strony tych samych zasad w handlu z Niemcami.

3. Niemcy nie będą przyznawać żadnemu państwu wyjątkowego lub dyskryminującego inne państwa prawa w zakresie korzystania w granicach Niemiec z samolotów handlowych w komunikacji międzynarodowej; na zasadzie wzajemności Niemcy przyznają Mocarstwom Sprzymierzonym i Stowarzyszonym jednakowe możliwości w zakresie nabywania na terytorium Niemiec praw w dziedzinie mię-

dzynarodowego lotnictwa handlowego, włączając w to prawo do lądowania w celu tankowania paliwa i w celu naprawy. Postanowienia te nie powinny naruszać interesów obrony narodowej Niemiec.

Artykuł 40.

Niemcy zobowiązują się udzielić Austrii prawa do korzystania bez żadnych przeszkód z tranzytu i komunikacji wolnych od cel i opłat, między Salzburgiem a miejscowością Lofer (Salzburg) przez Reichenhall-Steinpass oraz między Scharnitz (Tyrol) a Erwald (Tyrol) przez Garmisch-Partenkirchen.

CZEŚĆ PIĄTA

REPARACJE I RESTYTUCJE

Artykuł 41.

Kwestię spłacenia przez Niemcy reparacji z tytułu szkód, wyrządzonych przez nie Mocarstwem Sprzymierzonym i Stowarzyszonym w czasie wojny, uważa się za całkowicie uregulowaną, a Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone zrzekają się wszelkich roszczeń wobec Niemiec co do dalszego spłacania reparacji.

Artykuł 42.

Niemcy — w wypadku, gdy nie zostało to jeszcze uczynione — zobowiązują się zwrócić w należyтым stanie zidentyfikowane przedmioty, mające wartość artystyczną, historyczną lub archeologiczną i wchodzące w skład dorobku kulturalnego Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych, a wywiezione z terytoriów tych państw do Niemiec przemocą lub z przymusu.

Żądania zwrotu wspomnianych przedmiotów mogą być zgłaszane w ciągu 12 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego Traktatu.

Ponadto Niemcy przekażą państwu, którym zostały zwrócone lub pod których suwerenne prawa przeszły części dawnego terytorium Niemiec, wszystkie archiwa historyczne, sądowe, administracyjne i techniczne wraz z mapami i szkicami, dotyczącymi tych terytoriów.

CZEŚĆ SZÓSTA

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 43.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego Traktatu Pokojowego Niemcy zwolnione zostają z wszystkich zobowiązań objętych międzynarodowymi układami i porozumieniami, zawartymi przez rządy Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej przed wejściem w życie niniejszego Traktatu, które pozostają w sprzeczności z postanowieniami Traktatu Pokojowego.

Artykuł 44.

Wszelkie kwestie sporne co do interpretacji lub wykonania niniejszego Traktatu, nie uregulowane w drodze bezpośrednich rokowań dyplomatycznych lub w innym trybie na podstawie porozumienia między uczestniczącymi w sporze stronami, powinny być przekazywane komisji składającej się z przedstawicieli Związku Radzieckiego, Zjednoczonego Królestwa, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Francji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej. W razie gdy komisja powołana do rozstrzygnięcia takiego sporu nie doprowadzi do osiągnięcia porozumienia w ciągu 2 miesięcy, spór ten — jeżeli strony sporu nie dojdą do porozumienia na temat innych sposobów jego uregulowania — zostanie przekazany komisji, składającej się z jednego przedstawiciela każdej ze stron i z trzeciego członka, wybranego na mocy porozumienia obu stron spośród obywateli państw trzech.

Artykuł 45.

1. Niniejszy Traktat będzie ratyfikowany i wejdzie w życie natychmiast po zdeponowaniu pism ratyfikacyjnych Związku Socjalistycznych Republik Radziec-

kich, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Francji i Niemiec. Wobec każdego państwa, które w okresie późniejszym ratyfikuje niniejszy Traktat lub przyłączy się do niego, wejdzie on w życie z dniem zdeponowania przez to państwo dokumentu o ratyfikacji lub przyłączeniu się.

2. Jeśli Traktat nie wejdzie w życie w ciągu 10 miesięcy po zdeponowaniu ratyfikacyjnych pism Niemiec, każde państwo, które go ratyfikowało, może wprowadzić Traktat w życie między sobą a Niemcami za pomocą notyfikowania o tym Niemiec i państwa — depozytariusza w ciągu 3 lat po zdeponowaniu ratyfikacyjnych pism Niemiec.

Artykuł 46.

Każde państwo, które znajdowało się w stanie wojny z Niemcami, a nie jest stroną, która podpisała niniejszy Traktat, może przyłączyć się do tego Traktatu.

Artykuł 47.

Traktat nie przyzna żadnych praw, tytułów prawnych ani korzyści tym państwu, które nie będą stroną niniejszego Traktatu, i żadne prawa, tytuły prawne ani interesy Niemiec nie zostaną uznane za uszczuplone na korzyść takich państw żadnym postanowieniem niniejszego Traktatu.

Artykuł 48.

Niniejszy Traktat oraz wszystkie dokumenty o ratyfikacji i przyłączeniu się powinny być zdeponowane w rękach Rządu . . . który roześle uwierzytelnione odpisy Traktatu każdemu z państw, które podpisały Traktat lub przyłączyły się do niego, jak również będzie informować te państwa o wszystkich aktach ratyfikacji i przyłączenia się.

W dowód czego niżej podpisani Pełnomocni Przedstawiciele podpisali niniejszy Traktat i przyłożyli doń swe pieczęcie.

Sporządzono w . . . w języku rosyjskim, angielskim, francuskim i niemieckim, przy czym wszystkie teksty mają moc prawną oryginału.

BIBLIOGRAFIA

WYBÓR ARTYKUŁÓW Z CZASOPISM

CORNIDES W., *Der Stand der Verhandlungen über die Deutschlandsfrage und die europäische Sicherheit*. „Europa Archiv”, nr 2/3 1959 r. s. 39—46.

HEINRICH H., *Bonns Njet-Initiative*. „Frankfurter Rundschau”, nr 1 z 14. 1. 1959 r.

KOROWIN M., *Kwestia berlińska a prawo międzynarodowe*. „Nowe Czasy”, nr 2 z 9. 1. 1959 r.

MEISSNER W., *Warum sabotiert Adenauer den Friedensvertrag*. „Deutsche Aussenpolitik”, nr 3/1959 r.

ROTHFELS H., *Besteht die Gefahr der Bildung einer deutschen Sondernation? Geschichtliche Betrachtungen zum Problem der Wiedervereinigung*. „Ost-West Kurier”, nr 5 z 5. 1. 1959 r.

Podał Józef Muszyński